

tudomásul, mert a Fesztivál és Baja városa teljes mértékben alkalmas erre. A jó rendezés, a város vezetőinek támogatása és a rendezvények iránti állandó érdeklődése, személyes megjelenése minden tekintetben biztató jelenség.

A tartalmas vita anyagából most a két legfontosabb témát szeretném kiemelni. Az egyik a dalok válogatásának igényessége, s ami ezzel szorosan összefügg, az összeállítások, az ún. csokrok komponálása. *Bartók* és *Kodály* népdalgyűjtése kezdetének hetedik évtizedében, népzene-tudományunk mai rangja mellett, a pávaköri mozgalomnak harmadik esztendejében országos fórumon már *nem volna szabad elhangzani romlott népdalnak és műdalnak*. Ez ellen a rendező megyének idejekorán kell fellépnie. Különösen akkor, amikor már találkozunk olyan kisebb rangú eseményekkel is, ahol teljesen kiküszöbölték e hibát. A „csokrok” komponálása viszont olyan sokrétű művészi probléma, hogy erre itt nem térhetünk ki. A vitában elhangzottak erre vonatkozó hasznos elemzések, ezenkívül a vezetők számára részben jó példák, részben továbbképzési lehetőségek állnak rendelkezésre.

A másik, sokat előforduló kérdés: énekeljenek-e pávaköreink többszólamban? A Baján is kibontakozó válasz: ha a csoport hanganyaga erre megfelelő, minden szólam tisztán megszólal, a vezető rátermett, tehát el is tudja vezényelni a műveket úgy, hogy az mind az énekeseknek, mind a hallgatóságának élmény — énekeljenek. De az egyszólamú éneklést ebben az esetben se hagyják abba! Viszont ha a szólamok a tagoknak, a vezénylés a vezetőnek csak gyötrelmet hoznak, ez senkinek sem szerez örömet. Ebben az esetben maradjanak meg az unisono éneklés mellett, amely művészileg ugyanolyan értékes és magasrendű, mint egy kompozíció. Azt se felejtjük el, hogy a pávakörökben sokszor olyan idősek is énekelnek, akiknek erőteljes, eredeti előadásmódja egyszólamban élmény, de a többszólamú énekléshez már nem tudnak alkalmazkodni. A pávakör egyrészt éppen abban különbözik az énekkartól, hogy olyanokat is megnyer az éneklés ügyének, akik kórusba nem menének el. S így mégis egy értékes, az énekkartól semmivel sem alábbvaló közösség alkalmas arra is, hogy a közös éneklés további megkedveltetésének, elterjesztésének eszköze legyen. Az énekkarban nehezebb összehangolni a nagyon különböző generációkat. Sok pávakör viszont jó példát mutat arra, hogy a legfiatalabbak, — akik még nem vehetnének részt felnőtt kórusban — és a legidősebbek — aki már nem vonzódnak az énekkari tevékenységhez — eszményi közösséget alkotnak.

Hasznos volt a bajai találkozó és vita. Ebből adódik az a következtetés is, hogy jó, ha minden ilyen eseményt megbeszélés követ, ahol minden műsort értékelnek. Reméljük, hogy a legközelebbi Fesztiválon méginkább érvényesül az a felismerés, hogy a pávakörök találkozójának nemcsak bemutatkozási és minősítési alkalomnak, hanem a mozgalom időszerű kérdéseit megvitató országos fórumnak is kell lennie. Akkor joggal bízhatunk abban is, hogy ezek a találkozók előbbre viszik nemcsak pávaköri mozgalmunk, hanem az egész éneklő ország ügyét.

VASS LAJOS

Az V. Országos Kecskeméti Népzenei Találkozó

— 1973. augusztus 16—19. —

Megható az a hűség, amelyet Kecskemét városa az évek múlásával sem lankadva tanúsít nagy szülőtte, *Kodály Zoltán* iránt; még meghatóbb, hogy ez a hűség nem csak külsőségekben jelentkezik — mint amilyen pl. egy emléktábla elhelyezése —,

hanem tudatos kiállításban minden olyan ügy mellett, amelynek fontosságára *Kodály Zoltán* hívta fel figyelmüket, s amelyekért egész életében harcolt. *Kodály* zenepedagógiai elveinek hűségesei valószínűleg a kecskeméti Ének-Zenei Általános Iskola és a kecskeméti Óvónőképző; a népzene megismertetésére és megszerettetésére irányuló *Kodályi* gondot pedig elsődlegesen a két évenként megismétlődő Kecskeméti Népzenei Találkozók rendezésével teszik magukévá a „Hírös Város” vezetői.

Ismeretes, milyen döntő élmény volt *Bartók* és *Kodály* életében a magyar népdallal való találkozás, és az a felismerés, hogy e dalok „kis arányaikban ép oly tökéletesek, akár csak a legnagyobb zenei mestermű”,¹ „éppoly tiszta és magas művészetet jelentenek, mint a nyugati nagy zeneirodalmak”.² Ezt az élményüket az egész országgal meg akarták osztani; abban az időben azonban olyan nagy volt az ellentét a dalok fenntartói s a művelt zeneértő közönség között, hogy a népdalokat csak a műzene köntösébe öltöztetve merték a közönség elé bocsátani. „Kell rá a ruha, ha már behozzuk a mezőről a városba” — írták 1906-ban, a 20 Magyar Népdal előszavában; ezért próbálták „valamilyen zenei földolgozással közelebb vinni a közönség izléséhez”. A távolság áthidalását szolgálta az is, hogy az így feldolgozott népdalok a legkiválóbb énekművészek előadásában kerültek a közönség elé, s így valóban „szalonképesekké” váltak.

A jó izlésű hallgatókat hamarosan hatalmukba kerítette e dallamok nemes vonalú, tömör megfogalmazású szépsége, s lelkes tanítványok szegődtek a két úttörő nyomába, magukévá téve *Kodály* kijelentését: „magyar zenei élet csak e hagyomány alapján, annak levegőjében fejlődhetik”.³ Megkezdődött a népdalok széles körben való népszerűsítése, egyrészt újabb és újabb műzenei feldolgozások által, másrészt az egymás után megjelenő egyszólamú népdalkiadványokon keresztül is. A ma 40—50 év körüli nemzedék ifjúságát e népdal-kötetek dalanyaga aranyozta be. A népdalgyűjtés hőskorának gyöngyszemei e köteteken keresztül válhattak nagy tömegek közkincsévé — szerkesztőiket ezért csak hála illetheti.

A népdal azonban mérhetetlenül több annál, mint ami könyvekben közölhető. *Bartók* és *Kodály* már 1906-ban figyelmeztetnek, hogy „a kíséret... az elveszett mezőt és falut igyekezzen pótolni”.⁴ Később külön-külön részletesebben is kifejtiik, mi is az, amit a kíséretnek pótolnia kellene. *Bartók* szerint: „Ahhoz, hogy ez a zene megragadjon... nem elég a melódiákat megtanulni. Ugyanolyan fontos, hogy lássuk és megismerjük azt a környezetet is, melyben ezek a melódiák élnek. Lát-nunk kell az éneklő parasztok arcjátékát, részt kell vennünk táncmulásaikban, lakodalmi, karácsonyi ünnepeiken, temetkezéseiken...”⁵ *Kodály* pedig így ír: „minden folklorista tanúsíthatja, hogy egy-egy sokversszakos dal sikerült, szabad előadása, még öregember erejevesztett hangján is, oly magasrendű művészi élményt jelent, amelyet rendszeren csak a világvárosok koncerttermeiben szokás keresni és találni.”⁶

Mindkét megfogalmazásban arról van szó egyrészt, hogy a népdal a nép életének szerves része, és azzal együtt kell megismerni; másrészt, hogy a népdal igazi átvételi formája a *szájhagyomány*, és azt a legtökéletesebb kottakép sem pótolhatja. „Igazi,

¹ Ma abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy nem régen megjelent tanulmánykötetekben mind *Bartók*, mind *Kodály* eddig nehezen hozzáférhető cikkei, tanulmányai rendelkezésünkre állnak. *Kodály* írásait *Bónis Ferenc* rendezte sajtó alá a Visszatekintés c. két kötetes műben. Bp., 1964; *Bartók* összegyűjtött írásainak I. kötetét pedig *Szóllósy András adta közre* 1966-ban. A továbbiakban e kötetekre Visszatekintés, ill. *Szóllósy* néven hivatkozunk;

Bartók Béla: A magyar népdal, 1924. *Szóllósy*, 104. lap

² *Kodály Zoltán*: Zenei belmisszió, 1934. Visszatekintés I., 49. lap

³ Uo.

⁴ *Bartók—Kodály*: 20 Magyar Népdal, 1906. Előszó

⁵ *Bartók Béla*: Magyar népzene és új magyar zene, 1928. *Szóllósy*, 917. lap

⁶ *Kodály Zoltán*: Népdal és zenetörténet, 1933. Visszatekintés II., 231. lap

teljes képünk csak olyan dallamokról lehet, melyek az élő hagyományban is fennmaradtak.”⁷

Ha az utóbbi évek folyamán sokszor elhangzott a panasz, hogy a népdalok beiktatása az iskolai zeneoktatás anyagába általában nem segítette elő megkedveltetésüket, annak legfőbb oka éppen az, hogy a tankönyveken keresztül a tanulók a népdalok száraz vázát kapják csupán, azt is funkciójukból kiszakítva, legtöbb esetben zeneelméleti feladatként vagy szolmizációs gyakorlatként, minden olyan élmény híjával, amelyet az élő előadás zamata nyújthatna nekik, vagy a nép élete, amelyben e daloknak meghatározott szerepe és jelentése van.

Ezért van — és ezért lehet a jövőben is — egyre nagyobb jelentősége a Kecskeméti Népzenei Találkozóknak, mert azáltal, hogy időről időre összegyűjtik a legértékesebb népdal-hagyomány hordozóit, lehetőséget adnak mindazoknak, akik a népdal teljesebb ismeretére vágnak, hogy a *leghitelesebb előadásban* találkozzanak vele: a hangszín, tempó, ritmus, dallam-diszitések, arcjáték, mozdulat jellegzetes, papírra a maga teljességében soha nem vethető, s írásból el nem sajátítható formájában. E cél érdekében a Kecskeméti Népzenei Találkozók szervezői évről-évre szorosabb kapcsolatot alakítottak ki a MTA Népzene-kutató Csoportjának munkatársaival, s e legutóbbi Találkozóra már kizárólag az általuk javasolt népi énekeseket vagy hangszeren játszókat hívták meg. A Rádióval közösen rendezett előző Találkozótól eltérően, e legutóbbi Találkozó műsoraiban nem kaptak többé helyet a népdalfeldolgozások, amelyek, mint zeneszerzői alkotások, elsődlegesen a műzene keretébe tartoznak; e helyett Kecskemét Városi Tanácsa — időt, energiát, anyagi támogatást nem kímélve — nem kevesebb mint 225 olyan népi énekest és hangszeres előadót látott vendégül az ország különböző területeiről — sőt, amennyire lehetett, még a határainkon kívüli magyarlakta területekről is —, akik a népdal-előadás hagyományos módjait viszonylag legjobban megőrizték mind a mai napig. Így vált lehetővé, hogy a Találkozó négy napja alatt számos 10, 40 és 60 perces népdalműsor hangozhatott fel hiteles, eredeti előadásban az Ifjúsági Parkban, a Népzenei Találkozó megnyitóján, a Városháza aug. 20.-i ünnepi ülésén, a Népművészeti Kiállítás megnyitóján, a Népművészet Mestereinek Találkozásán, a Baromfi-feldolgozóban, a Habselyemgyárban, a Konzervgyár II. telepén, az Új Tavasz tsz.-ben, a Kossuthi tsz.-ben, Katonatelepen, Matkópusztán, s hogy az aug. 18.-i Diszbemutatón a Katona József Színház közönsége egy majd négy órás „mammut-műsorban” kaphasson betekintést a magyar népzene értékes és jellegzetes típusaiba.

E Diszbemutató anyaga — immár hagyomány-szerűen — a *Bartók* által meghatározott négy népzenei dialektus-terület szerint csoportosult. Ezúttal viszonylag a Dunántúl volt legkevesébbé képviselve, *Nagy Istvánné* (Szany) tréfás beköszöntőjével és duda-utánzásával, és *Horráth Péterné* (Vitnyéd) két régi duda-nótájával. Az eddiginél nagyobb arányban hallhattunk viszont erdélyi dallamtípusokat hiteles előadásban, elsősorban itt élő erdélyi telepeseink ajkáról. Örvendés jelenség, hogy e telepések az utóbbi években egyre inkább kezdenek ráébredni sajátos értékeik tudatára, s egyre inkább mernek saját anyagukkal közönség elé állni. Különleges élményt jelentettek *Gáspár Simon Antal* (a bukovini Istensegítről, Halásztelek, Pest m.), *Simon Ferenc Józsefné* (a moldvai Lészpedről, Mekényes, Baranya m.), *Karsai Zsigmond* (az Alsó-Fehér megyei Lőrincrévéről, Bp.), s a Romániából (Sárvásár, Kolozs m.) ájtott vendégszereplő, *Ambrus Sándorné* gazdag diszítéssel előadott, gyönyörű dallamai. Igen szép válogatást kaptunk az Alföld (ezúttal Bács-Kiskun m.) ereszkedő jellegű dallamtípusaiból is, *Táncos Péter* (Matkópuszta), *Szabó Istvánné*, *Baksa János*, *Börönte Károlyné* (Nyárlőrinc) és *Szekeres Kálmánné* (Dávod) előadásában; a színpompás viseletű felvidéki csoportok és szolisták pedig zeneileg és

⁷ *Kodály Zoltán: A magyar népzene, Bp., 1969, 71. lap*

néprajzilag egyaránt sokszínű világot tártak elénk a galgamacsai (Pest m.) csoport gyermek- és bójti játékaival, a barslédeci (Szlovákia) asszony-csoport lakodalmas és szentiváni dalaival, *Fülöp Imréné* (Béd, Szlovákia) és *Brath Lászlóné* (Geszte, Szlovákia) aratódalaival, *Sulyok Kopár Lászlóné* (Nagybátony, Nógrád m.) és *Minárcsik András* (Abaújszántó, Borsod-Abaúj-Zemplén m.) a palóc területekre jellemző ereszkedő dallamtípusokkal, pásztordalokkal, az egerbocsi és novaji asszonycsoportok (mindkettő Heves m.-ből) és *Verebélyi Erzsébet* (Dúznokpuszta, Borsod m.) izes, nemes veretű újstilusú dalaival. A fenti tájegységek jellegzetes dallamai különböző hangszereken is megszóllaltak: két egészen különböző furulya-játékot hallhattunk a moldvai származású *Gusa Pál* és a nagyvisnyói (Heves m.) *Sütő Gyula* előadásában; az archaikus nádsípon a dévaványai (Békés m.) *Kádár Ferenc*, a ma már alig hallható tekerőlanton pedig a tiszaujfalusi (Bács-Kiskun m.) *Bársony Mihály* játszott kitűnően, az újra divatbajött citerán pedig számos szólólista és együttes, az ország különböző vidékeiről, legnagyobb sikerrel a sándorfalviak (Csongrád m.) *Budai Sándor* vezetésével. Jólesően színezték e műsort minden tájegységen belül az odatartozó, hiteles táncszámok is. S külön öröm volt látni az idős énekesek, hangszeresek, táncosok mellett számos fiatal minden szakágon belül, az élő hagyomány szerves folytatóit.

Mindezek miatt igen nagy kár, hogy a nyomtatott műsorfüzetekben ez a bemutató nem kapott semmilyen hangsúlyt. Az egyedülálló műsor részletes ismertetése helyett a „Népzeneészek, zenekarok ünnepi népzenei műsora” semmitmondó cím teljesen elsikkadt a többi programpont között, különösen, mivel ezúttal a Kecskeméti Népzenei Találkozó is beleolvadt a IV. Dunamenti Folklor Fesztivál Baja — Dunapataj — Kalocsa — Kecskemét számtalan műsorát magába foglaló mammut-rendezvényébe. De pusztán a Népzenei Találkózón belül is túl sok egyéb program volt ahhoz, hogy a Díszbemutató műsora kellően érvényesülhetett volna: megnyitó ünnepség; szakmai tanácskozás („népzeneészek, írók, költők, népművészek részvételével”); ankét „népzene és ifjúságunk” témájáról, *Vitányi Iván* vezetésével — s ugyanabban az időben, egy másik teremben, *Sárosi Bálint* előadása „A korszerű népzenei előadói stílus problémáiról”; tábortűz; a Népművészet Mestereinek Országos Jubileumi Találkozója, Megbeszélése — s mindezek mellett tudományos előadások a népzene-kutatás újabb eredményeiből (*Vargyas Lajos*: Az Alföld jelentősége a néphagyomány fejlődésében; korreferensek: *Szomjas-Schiffert György* és *Kálmán Lajos* stb.) Holott már az előző évek tapasztalatai alapján is egyre inkább gyökeret vert bennünk a meggyőződés — s az V. Kecskeméti Népzenei Találkozó ezt végképp megerősítette —, hogy e Találkozóknak elsődlegesen nem az elvont vitákra, elvi összecsapásokra kellene irányulniok, hanem mindenek előtt *alkalmat és lehetőséget kellene teremteniök a mindenkori élő népzenevel és azok előadóival való személyes találkozásra*. Ez pedig nem korlátozódhat kizárólag egy ünnepi műsorra. Egy ilyen műsor meghallgatása páratlan szép élménnyel gazdagíthat — a benne felhalmozott értékes anyag elsajátítására azonban édes-kevés. A sok — nagyobbára terméketlen — vita helyett több alkalom kellene arra, hogy az érdeklődők az előadókkal együtt legyenek, baráti társaságban, miközben volna idő arra, hogy ki-ki a neki legjobban tetsző dalokat az élő, hiteles előadás alapján tanulhassa meg, s hogy az egyes daloknak a nép életében való szerepéről is hallhasson egyet — s mást. Ilyen ismerkedő, barátkozó, dal-tanuló, s az egyes dalok szerepét, életét ismertető együttléti frissíthető fel az eddigi „tábortűzek” immár elavultnak és hatástalannak tűnő tartalmát is.

Örvendetes jelenség, hogy az utóbbi években egyre több vidéken rendeznek bizonyos időközönként bemutatókat az élő népzenei hagyományból. Ilyenek pl. az egri járás által rendezett Palóc Napok, Járási Népdalfesztiválok; a Tolna-Baranya-Bács-Kiskun megyék összefogásával létrehozott Sárközi Napok; a négy megye által közösen rendezett Déldunántúli Népművészeti Hét — és más, hasonló kezdeményezések. Ezek mind egy-egy kisebb-nagyobb tájegység jellegzetes népzenejét szólal-

tatják meg, és jól is van ez így, hiszen a helyi hagyományokat kell felfedezniök és ápolniok elsősorban. Kecskemét azonban — viszonylag központi helyzeténél fogva is, s mint „Kodály városa”, még inkább — sajátos hivatásának ismerte fel, hogy mindig az egész magyar nyelvterület népzenejéből adjon áttekintést, hiteles, eredeti, élő anyag alapján. Ez olyan feladat, ami teljes erő-koncentrációt és nagyobb országos visszhangot érdemel. Kívánjuk, hogy a jövőben ez még jobban sikerüljön! S kívánjuk, hogy Kecskemét városának továbbra is mindig legyenek a népdal ügyéért lán-
goló, áldozatos munkásai!

BORSAI ILONA

Monori „gombosfák” (Morvay Péter fényk. 1961)